

TEKSTY Z ULICY

nr 12

Zeszyt memetyczny

Redakcja

DOBROŚŁAWA WĘŻOWICZ-ZIÓLKOWSKA

WSPÓŁPRACA: MICHAŁ NOSZCZYK

Katowice 2008

Copyright © Uniwersytet Śląski, 2008. Wszelkie prawa zastrzeżone

Recenzent:
prof. dr hab. Kamilla Termińska-Korzon

Redakcja:
Dobrosława Wężowicz-Ziółkowska
(opiekun naukowy Studenckiego Koła Naukowego Folkloroznawców
oraz Koła Naukowego Kulturoznawców
Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, Wydział Filologiczny, Instytut Nauk o Kulturze)
przy współpracy Michała Noszczyka

Projekt okładki: Michał Noszczyk

Wydawca:
Zespół pracowników naukowych, doktorantów i studentów
Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach

Wydawnictwo i Agencja Autorska OFFMAX s.c.

Druk zeszytu sfinansowano ze środków Uniwersytetu Śląskiego
oraz
częściowo przez Instytut Studiów Społecznych Uniwersytetu Warszawskiego
ze środków Unii Europejskiej w ramach inicjatywy
NEST/GIACS/CO3 Szóstego Projektu Ramowego

Sponsored partially by EU Sixth Framework Programme (FP6/CO3)

Katowice 2008

ISBN 978-83-87248-16-1

spis treści

Od Redakcji

s. 5

Wojciech BORKOWSKI:

Przypadek i konieczność, czyli o powtarzalności makroewolucji w naturze,
informatyce i kulturze

s. 7

Tomasz KOZŁOWSKI:

Przypadek się nie opłaca.

Psycho-ewolucyjne uwarunkowania rozwoju kultury konsumpcyjnej

s. 31

Dobrosława WĘŻOWICZ-ZIÓŁKOWSKA:

O warunkach koniecznych dostosowania memetycznego. Wybrane aspekty

s. 43

Antonina SZYBOWSKA:

Ewolucja gestów.

O sposobach badania „kinetyki człowieka” – propozycja metodologiczna

s. 55

Jan SZUTKOWSKI:

Lęk przed determinizmem.

Osobiste refleksje po lekturze książki Stevena Pinkera *Tabula rasa*

s. 67

Agnieszka GAWĘDZKA:

Feministki – ewolucjonistki, feminiści – ewolucjoniści.

Strategie publicystyki „Nowego Słowa”

s. 75

Recenzja

Magdalena Mrowiec:

Niesamolubny Richard Dawkins,

czyli w jaki sposób kłócą się geny i co z tego wynika

s. 85

O Autorach

s. 91

Od Redakcji

Problem **determinizmu i indeterminizmu**, który współcześnie, niewątpliwie pod znacznym wpływem Jacques'a Monoda, chętniej sytuujemy w polu semantycznym **przypadku i konieczności**, jest problemem doskonale znanym ludzkiej refleksji już od starożytności. Nie odkrył go ani Monod, ani pragmatysta i filozof Richard Rorty, nie odkryła go ponowoczesność, chociaż to w niej przygodność zwłaszcza zyskała wagę kategorii filozofii i historiozoficznej, z której pomocą najchętniej interpretuje się dostępny poznaniu świat człowieka. Poznanie to, rozszerzone – z jednej strony – o prawa dziedziczności genetycznej i memetycznej (często postrzegane w kategoriach konieczności), z drugiej zaś – o reguły społeczeństwa liberalnego, w którym wolność i autonomia jednostki roszczą sobie pretensje do bycia prawem jedynym, wydaje się pozostawać współcześnie w stanie permanentnego epistemologicznego wrzenia. Spektakularnym obwieszczeniem „końca człowieka”, „końca historii”, „końca nauki”, „końca wielkich narracji”, przynajmniej na poziomie języka wykazującym wyraźną tendencję do finalistycznego ujmowania ludzkich dziejów, towarzyszą niedeterministyczne, relatywistyczne wizje twórczego podmiotu, wolnych wyborów i „przedsięwzięcia uczynienia życia lepszym”.¹

Jednak zdarzenia czysto przypadkowe oraz zdarzenia wynikające z toczących się gdzieś „obok” czy „pod spodem” koniecznych procesów, na które nie mamy wpływu, nie są tylko właściwością ludzkiego życia. W różnych skalach czasu dotyczą właściwie całego Wszechświata, zatem także ewolucji. Współczesna nauka o ewolucji uznaje zaś, że niezbywalną zasadą życia jest zachowawczość mechanizmu molekularnego, utrwalającego i replikującego mutacje, czyli zdarzenia przypadkowe. *Są one* – jak twierdzi Monod – *jedynym możliwym źródłem modyfikacji tekstu genetycznego, stanowiącego z kolei jedyną składnicę struktur dziedzicznych organizmu*.² Dziedziczenie genetyczne przebiega deterministycznie, mutacje są efektem przypadku...Konieczność zatem, czy jednak przypadek? Chociaż mądrzejsi o dwa i pół tysiąca lat od Demokryta, nadal stoimy przed nierozstrzygniętym dylematem: indeterminizm czy zdeterminowanie?

Autorzy tego tomu, oczywiście, nie odpowiadają jednoznacznie na to pytanie. Z tekstu na tekst rozwijają je tylko, uwypuklając każdorazowo różne aspekty uwikłań świata w przypadkowe/konieczne procesy ewolucyjne, bo jak uczą nas wielcy filozofowie (zarówno człowieka, jak przyrody) – warto stawiać pytania, nawet te najtrywialniejsze.

¹ R. Rorty: *Relatywizm: odnajdywanie i tworzenie*, w: *Habermas, Rorty, Kolakowski: stan filozofii współczesnej*. Przekład i oprac. J. Niżnik, Warszawa 1996, s.61.

² J. Monod: *Przypadek i konieczność. Esej o filozofii biologii współczesnej*. Przekład J. Bukowski, Warszawa 1979, s. 74.

Noty o Autorach:

Wojciech Borkowski – doktor, absolwent Wydziału Biologii Uniwersytetu Warszawskiego (magisterium z genetyki), adiunkt w Instytucie Studiów Społecznych UW, a od 2004 r. także w Szkole Wyższej Psychologii Społecznej w Instytucie Społecznej Psychologii Informatyki i Komunikacji.

W zespole profesora Andrzeja Batko zajmował się taksonomią numeryczną, algorytmami genetycznymi, automatyczną morfometrią oraz informatycznym przetwarzaniem wiedzy botanicznej. Z prof. Andrzejem Nowakiem i Ośrodkiem Badania Układów Złożonych ISS UW współpracuje od 1994 r. Zajmuje się głównie modelami symulacyjnymi w szeroko rozumianych naukach społecznych i biologii. Szczególnie interesuje się mechanizmami przekazu informacji – wpływem społecznym, ewolucją języka, rolą informacji i samoorganizacji w ekonomii, a także związkami ewolucji biologicznej i kulturowej.

Agnieszka Gawędzka – absolwentka kulturoznawstwa UŚ (specjalizacja z teorii i historii kultury) i studentka V roku historii UJ. Doktorantka w Instytucie Nauk o Kulturze UŚ. W swojej dysertacji doktorskiej stara się dokonać rekonstrukcji myśli teoretyczno-kulturowej, obecnej w tekstach polskich pedagogów. Jako historyczka interesuje się zwłaszcza metodologią nauk historycznych, starając się uprawiać historię w duchu nauk społecznych.

Prywatnie: raczkująca feministka, niepoprawna frankofilka i wielbicielka wszystkiego, co kubańskie.

Tomasz Kozłowski – socjolog, doktorant w Zakładzie Badań Kultury Instytutu Socjologii na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu. Zajmuje się psychologią ewolucyjną oraz socjoantropologią rozrywki. Autor *Kłamię, więc jestem* – książki poświęconej zagadnieniom roli samoświadomości w życiu społecznym oraz współautor *Nagiej małpy przed telewizorem* – pracy na temat psychoewolucyjnych uwarunkowań treści i form popkultury.

Magdalena Mrowiec – absolwentka katowickiej polonistyki i doktorantka w Instytucie Nauk o Literaturze im. Ireneusza Opackiego UŚ w Katowicach, studentka V roku kulturoznawstwa UŚ. Zwolenniczka teorii doboru naturalnego oraz teorii właściwego doboru lektur, zwłaszcza z zakresu poezji współczesnej.

Jan Szutkowski – student V roku Wydziału Psychologii Uniwersytetu Warszawskiego. W pracy magisterskiej bada trudności w rozwiązywaniu zadań dotyczących wymiany społecznej u pacjentów neuropsychologicznych z zaburzeniami teorii umysłu. Absolwent Państwowej Szkoły Muzycznej II stopnia im. Józefa Elsnera w Warszawie w klasie altówki prof. Michała Styczyńskiego. Za sobą ma również dwa i pół roku studiów na warszawskiej Akademii Wychowania Fizycznego.

Autor dramatu (tekst i muzyka) *Wierciuch* (premiera 2009), tomu wierszy *Hipnokracja* (2007) i tłumaczenia (z angielskiego) tomu wierszy Aliny Cirlanescu *Niedokończona fantazja zwana miłością* (2009). Członek chóru Musica Sacra i Warszawskiego Towarzystwa Scenicznego.

Antonina Szybowska – doktor, pracownik Zakładu Teorii i Historii Kultury Instytutu Nauk o Kulturze Uniwersytetu Śląskiego. W centrum jej zainteresowań znajdują się

zachowania niewerbalne człowieka (tematem doktoratu był *Język gestów i postaw w Kościele rzymsko-katolickim po II Soborze Watykańskim*), antropologia religii (jest absolwentką Instytutu Liturgicznego Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie), a także europejska kultura muzyczna (ukończyła także muzykologię na Uniwersytecie Jagiellońskim).

Dobrosława Wężowicz-Ziółkowska – kulturoznawca, st. wykładowca w Instytucie Nauk o Kulturze Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach oraz w Katedrze Kulturoznawstwa WSZOP. Autorka książek: *Miłość ludowa. Wzory miłości wieśniaczej w polskiej pieśni ludowej XVIII – XX wieku*, Wrocław 1991; *Moc narrativum. Idee biologii we współczesnym dyskursie humanistycznym*, Katowice 2008; *Infosfera. Memetyczne koncepcje kultury i komunikacji. Antologia* (w druku) oraz licznych artykułów naukowych i haseł słownikowych. Inicjatorka i redaktor naczelny serii Zeszytów Naukowych Pracowników i Studentów Uniwersytetu Śląskiego TEKSTY z ULICY. Zeszyty Memetyczne oraz czasopisma internetowego www.memetyka.pl

Skupiona na ontologii idei i metodologii badań nad szerzeniem się wyobrażeń zbiorowych (mity, folklor, mody kulturalne, rytuały) oraz na teorii komunikacji kulturowej w kontekście teorii systemów i neoewolucjonizmu (memetyka).